

MEGEMLÉKEZÉS

LEV VASZILJEVICS OSANYIN

1884—1962

Hosszas szenvedés után 78 éves korában, 1962. január 9-én meghalt Lev Vasziljevics Osanyin a taskenti Közép-Ázsiai Egyetem Embertani Tanszékének professzora.

1884. március 7-én született Taskentben. Apja pedagógus, zoológus, geográfus, ismert Közép-Ázsia kutató, aki a Nagy Péter csücsöt és a Fedcsenkó-gleccsert fedezte fel.

Osanyin a gimnázium befejezése után a pétervári egyetem biológia fakultásán folytatta tanulmányait 1903-tól, 1905-ben külföldi tanulmányúton vett részt: egy félévet hallgatott a genfi egyetem biológiai fakultásán. 1908-ban a pétervári egyetemet elsőfokú diplomával fejezte be, és ismereteinek bővítése céljából a Katoniorvosi Akadémiára iratkozott (vizsgák nélkül felvették a II. évfolyamra).

Az akadémia befejezése után 1912 végén a D. K. Zabolotnűj professzor által vezetett orvoscsoporthoz tagjaként a Káspin-túli terület Merv-i járásába utazott, ahol részt vett a tüdőpestis-járvány elleni harcban.

1913 tavaszán tért vissza Pétervárra, ahol az obuhovói városi kórház külörvosaként dolgozott. Ezután lett a Kamenyec-Podolszki kormányzósági kórház gyakornoka, ahol az első világháború éri. 1914 őszétől 1917 nyaráig dolgozott a hadműveletek első vonalaiban különböző hadikórházak és kötözőosztagok orvosaként.

1917 nyarán Osanyin visszatért Taskentbe, ahol a városi kórház belgyógyásza lett. A polgárháború éveiben szintén a gyógyítás területén dolgozott. 1918—1920 között Szovjet Turkesztán első felsőfokú intézményének, a Népegyetemnek egyik szervezője. Ugyanakkor vált ismertté, mint a Közép-Ázsián belüli orvospépzés úttörője: előadásokat tartott a taskenti felsőfokú orvosi iskolában is.

1920—1923 között Osanyin a taskenti orvosi intézet belgyógyászati klinikájának gyakornoka, majd asszisztense volt. Ebben az időben publikálta első orvosi munkáit a helyi orvosi lapban (az indiai spanyol nátbajjárványról és a Morbus addisoni közép-ázsiai megnyilvánulásairól).

A 20-as években Osanyin több orvosi lap (Közép-Ázsiai orvoslap; Üzbekisztán és Turkménisztán orvosi gondolata) közegészségügyi és foglalkozáskórtani rovatainak társ-szerkesztője. 1922-től a Turkesztáni Állami Egyetem Orvoskarán levő Klinikák és Intézetek tudományos konferenciáinak állandó titkára. Épp ezekben az években nyilvánít fokozott érdeklődést Osanyin az antropológiai kérdések iránt. Így már 1923—1924-ben elvégezte a horezmi üzbégek és a Tien-sani kirgizek embertani vizsgálatát. Ettől az időtől kezdve 1941-ig 12 alkalommal vett részt antropológiai expedícióban, amelyeket vagy ő maga szervezett, vagy pedig az egyes közép-ázsiai szovjet köztársaságok orvosi vagy más állami intézményei.

Míndez Osanyin nagy szervezőképességét tanúsítja s azt, hogy egyes központi intézményekkel, azok felelős vezetőivel sikerült elismertetnie a nagyarányú ethnikai embertani kutatások fontosságát.

Vizsgálatait elsősorban Üzbekisztánban, Tadzsikisztánban és Turkméniaiban végezte. Ezenkívül öt éven át (1930—1934) gyűjtötte a taskenti férfiak és nők embertani adatait. Végül 1941-ben kormánydelegáció tagjaként részt vett a szamarkandi Gur-Emir mauzóleum felnyitásán, és ezt követően tanulmányozta Timur és a Timuridák (Sahruh, Miransab, Ulukbek és Muhammed Szultán) csontmaradványait.

Osanyin már tudományos tevékenységének kezdeten érdeklődést tanúsított a biológia és az embertan általános kérdései iránt. Ilyen jellegű tanulmányai: A jelenkori biológiában megnyilvánuló vitalisztikus tendenciák kritikája; A környezet és az öröklődés problémája az emberrel kapcsolatban; A szociális és biológiai kategóriák problémája az antropológiában; Az embertan jelentősége a szocialista építés elméletében és gyakorlatában. Ugyancsak a 20-as években tartott először embertani tanfolyamot a taskenti Keletkutató Intézetben.

1925-től Osanyin a Közép-Ázsiai Állami Egyetemen dolgozott; kezdetben docensként (1925—1931), majd professzorként (1931—1939). Végül 1939-re sikerült elérnie a Szovjetunió második embertani tanszékének (Taskent) megalapítását, melynek kezdetől fogva vezetője 1960-ig, nyugdíjazásáig.

1939 szeptemberében tudományos érdemeinek elismeréséül, külön munka benyújtása nélkül, megkapta a biológiai tudományok doktora fokozatot; 1942-től haláláig az Üzbég Tudományos Akadémia történeti-régészeti intézetének főmunkatársa. 1946-ban a Munka Vörös Zászlója érdemrenddel tüntették ki, majd 1954-től az Üzbég Köztársaság Legfelsőbb Tanácsának küldötte volt.

75-ik születésnapja alkalmából tudományos-pedagógiai és társadalmi tevékenységéért 1959-ben megkapta az Üzbég Köztársaság Legfelsőbb Tanácsának ötödik díszoklevelét. Eredményes szakembernevelését példázzák tanítványai, akik közül a legismertebbek Taskentben (Zezenkova, Nadzsimov), Moszkvában (Guszeva) és Düsambéban (Kijatkina) dolgoznak. 75-ik születésnapján mind a moszkvai, mind a taskenti szakintézményekben jubileumi üléseken, tanulmányokban méltatták nagy érdemeit. A legutóbbi években Osanyin megírta apja, a neves Pamir-kutató életrajzát, majd a Timuridák (XV. sz.) maradványaira vonatkozó vizsgálatainak monográfikus összeállításával foglalkozott.

Igen intenzív tudományos tevékenységének eredményeként kb. 30 embertani tanulmánya ismeretes. Bár Osanyin tudományos tevékenysége magas módszertani szintje folytán egészében nagy jelentőségű és több vonatkozásban nemcsak a Szovjetunió, hanem Afganisztán, Irán, Nyugat-Kína, Irak, Törökország és Magyarország embertana számára is nélkülözhetetlen, három szakaszra osztható. Az első szakaszban elsősorban a turkmének etnogenezisével, azok szkíta-szarmata eredetének bizonyításával foglalkozott (1926—1928). Ezzel első ízben vonta magára a szakvilág figyelmét. Tevékenységének második jelentős állomása a Nyugat-Pamir iráni törzseire (sugnánok, vahánok, rusánok) vonatkozó sokoldalú vizsgálata, amelynek eredményeit egy ma is fontos monográfiában (1937) tette közzé. Végül tevékenységének harmadik szakaszában, az elmúlt évtizedben, összegezte egész életművét, a Közép-Ázsia népeinek etnogenezisét tárgyaló háromkötetes monográfiájában.

Egész életében jellemzi a rendkívüli módszertani gondosság, a kérdések komplex elemzése, a tudománytalan irányzatokkal (német rasszizmus, pántürkizmus, pániránizmus) szembeni határozott fellépése.

Példamutató munkásságával kivívta az embertan, mint fontos tudományág, széleskörű megbecsülését.

Osanyinnak, az egyik legkiválóbb szovjet antropológusnak, a halálával nagy veszteség érte az egyetem embertant is.

Tóth Tibor

*